

EN VERDER

THUIS RAKEN IN DE BEWEGINGSCULTUUR (2)

In de 'brede school' kan na schooltijd het onderwijs in bewegen worden voortgezet. Dit gebeurt door een vervolg te geven op de bewegingsactiviteiten, omgangsvormen en regelingen uit de les bewegingsonderwijs. Deze naschoolse bewegingspraktijk wijkt ook af van het binnenschoolse leren bewegen. In het naschoolse krijgen deelnemers meer gelegenheid om het lesverloop te bepalen en doet de grotere heterogeniteit een appèl op de vindrijkheid van deelnemers om samen met anderen te bewegen. Toch zou de naschoolse bewegingspraktijk niet alleen naar het bewegingsonderwijs maar ook naar de buitenschoolse bewegingscultuur moeten verwijzen. Hoe kunnen in de verbrede school bewegingsonderwijs en sport op elkaar worden afgestemd? *Door: Karel Verweij*

VERMAATSCHAPPELIJING VAN BEWEGINGSONDERWIJS

Binnen- en buitenschools leren

Doelstellingen, gedragscodes en methodieken van bewegingsonderwijs en sport spreken elkaar nogal eens tegen. Bewegingsonderwijs wil alle leerlingen leerkansen bieden. Doorgaans kiezen leerkrachten daarom wisselregels die iedereen even veel bewegingstijd gunnen. Hoewel veel trainers dit principe van 'gelijke kansen' voor kinderen en beginners onderschrijven, komt dit in de wedstrijdsport onder druk te staan. Willen winnen betekent het beste team opstellen. Dat bewegingsonderwijs en sport nog zo vaak met de ruggen naar elkaar blijven staan hindert de ontwikkeling van jeugdigen. Zij bewegen zich immers wekelijks in beide leefwerelden en doen daar vaak dezelfde bewegingsactiviteiten onder het opzicht van tegenstrijdige eisen, begeleidingswijzen en normen en waarden. Technieken die een kind in de tennistraining zorgvuldig worden aangeleerd, krijgen in de leerhulp van de leerkracht geen aandacht. Ook het materiaal, dat bewegingsleerkrachten aanpassen aan de mogelijkheden van kinderen, wordt op de sportclub nauwelijks (of niet op hetzelfde moment) gebruikt. In dezelfde week tennissen de kinderen op school met

een beachballplankje en op de club met een wedstrijd racket. Wat moeten kinderen kunnen, willen we de aanpassingen wegdoen? Sport en bewegingsonderwijs zouden elkaar moeten aanvullen zonder de verschillen teniet te doen.

School is verplicht, alle jeugdigen krijgen bewegingsonderwijs. Er is een heterogeniteit in niveau, interesse en sekse. Dit leidt tot verantwoordelijkheid. Primaire zorg gaat uit naar leerlingen die niet gemakkelijk thuis raken in bewegingssituaties. Omdat bewegingsonderwijs insteekt op 'verantwoordelijkheid' is het steeds ook opvoeding. Bewegingsleerkrachten introduceren kinderen breed in de bewegingscultuur. Alle kinderen maken zo kennis met uiteenlopende vormen van bewegen. Omdat leerkrachten uit zijn op leertrajecten selecteren zij basisactiviteiten. Deze activiteiten zijn exemplarisch voor een achterliggend gebied van gelijksoortige activiteiten. De leerkracht richt het onderwijs op grondprincipes van bewegen en stelt deelnemers daarmee in de gelegenheid toepassingen in andere bewegingssituaties te vinden. De selectie vindt echter niet alleen plaats op grond van de bewegingsculturele inleiding. Er zijn ook schoolspecifieke en lokale overwegingen die de activiteitskeuze beïnvloeden. Aan de ene kant is er het schoolleven met de pauzeactiviteiten

op het schoolplein, reises naar een pretpark of speeltuin, het nachtspel tijdens het schoolkamp, de sportdag, de wekelijkse zwemlessen en de lessen bewegingsonderwijs. Dit schoolse bewegingsleven heeft voor kinderen een op zichzelf staande waarde; ze genieten ervan en het ontspant hun verblijf op school. Het is aan de bewegingsleerkracht om goed te observeren welke activiteiten kinderen in de pauzes ondernemen en welke groepsprocessen daarbij optreden zodat hij hier in de les bewegingsonderwijs op kan aansluiten. Andersom dient hij ervoor te zorgen dat de basisactiviteiten ook in de andere schoolomgevingen terugkomen. Zo kan het lesgeven op het schoolplein en de uitleen van daarbij behorend materiaal in de pauzes, leereffecten vergroten. Aan de andere kant verwijst de activiteitskeuze in de bewegingsles ook naar het buitenschoolse bewegen, in het bijzonder het buiten spelen in de buurt en het sporten bij een vereniging. Leerkrachten zouden de bewegingsmogelijkheden van de wijk en het buiten spelen van de kinderen kunnen observeren. Bewegingsonderwijs kan zich hier naar richten. Daarnaast kunnen de sportdeelname van de leerlingen en de sporttrainingen die in de buurt plaatsvinden worden geïnventariseerd. Dit kan dan tot een prioritering van bewegingsactiviteiten voor de bewegingsles leiden.

Sport is facultatief, niet alle jeugdigen besteden hun vrije tijd aan (dezelfde) sport. Deze keuze leidt tot een zekere homoge-

niteit. De verenigingen vergroten deze door deelnemers op grond van hun instelling en niveau van elkaar te scheiden. Dit met het oog op het spelen van wedstrijden tegen andere verenigingen, die hetzelfde doen. Sport en bewegingsonderwijs stellen beide het verbeteren van het bewegen tot doel. Sport onderscheidt zich van bewegingsonderwijs doordat het selectie en competitie centraal stelt. Dit is een waardevol verschil omdat het andere (leer)ervaringen voortbrengt. Verenigingen zouden wel, in de voorbereiding naar het volgende seizoen, onder kinderen en jongeren bespreekbaar moeten maken of zij dit opsplitsen willen. Ook valt er wat voor te zeggen om specialisatie in een tak van sport en selectie uit te stellen tot 11, 12 jaar.

Een brug tussen sport en bewegingsonderwijs

De naschoolse bewegingspraktijk is een overlapping van onderwijs en vrije tijd. Van bewegingsonderwijs leent ze het ontwerp lesgeven, de 'beveiligende' pedagogische omgang en de regelingen die alle leerlingen bewegingstijd waarborgen. Als bewegingsrecreatie verlost ze deelnemers om te komen, maakt succeservaringen mogelijk, geeft ruimte voor een eigen organisatie en zorgt ervoor dat iedereen kan aansluiten. Het is een kindwaardige praktijk.

Naast de, in het vorige artikel beschreven, naschoolse bewegingslessen kan de brede introductie van het bewegings-

onderwijs na schooltijd ook een vervolg krijgen met een sportkennismaking. Deze lessen worden het beste gegeven door een duaal aangestelde vakleerkracht en een lokale sporttrainer. Met behulp van de kenmerken van de naschoolse bewegingspraktijk kunnen ze een praktijk ontwerpen die 'sportalike' is. 'Sportalike' wil hier zeggen afstemmen op de wijze waarop de sport in wedstrijdvorm op de club wordt bedreven. Deze professionalisering kan alleen tot stand komen als hiervoor betaalde banen worden gecreëerd.

In de naschoolse 'omnisport-praktijk' van de verbrede school kunnen kinderen zich in meerdere takken van sport ontspannen en verbeteren. Door te 'snuffelen' aan meerdere sporten zoeken ze uit wat bij hen past. Dit stimuleert ook een veelzijdige bewegingsontwikkeling. Waarschijnlijk ontstaat bij kinderen op een gegeven moment de behoefte om zich in één sport te specialiseren en lid te worden van een sportclub. De overgang van de naschoolse omnisport naar de sportvereniging is breekbaar en verloopt soepeler als de sportclub meer in kindontwikkeling en de vakleerkracht meer in gestandaardiseerde sportactiviteiten gaat denken. Als trainer en vakleerkracht zich verbinden wint het kind.

Sportkennismaking

De Alliantie School & Sport (VWS, OCW en NOC*NSF) streeft naar een dagelijks beweegaanbod voor leerlingen. Hiertoe stellen scholen zogenoemde 'combinatie - functionarissen' aan die contacten met sportverenigingen leggen. Het is de bedoeling dat de vakleerkracht hiervoor wekelijks anderhalve dag formatie gaat krijgen. Ook een onderwijsassistent zou het voor-, tussen- en naschoolse sportaanbod kunnen organiseren. Deze assistent ondersteunt dan de vakleerkracht in de lessen bewegingsonderwijs en is, voor een groter aanstellingsdeel, verantwoordelijk voor het extra-curriculaire sportaanbod. Vooruitlopend op beide ontwikkelingen starten Landstede (mbo, sport en bewegen) en de Calo (hbo, lichamelijke opvoeding) in het cursusjaar 2007/2008 een samenwerkingsverband. In Wijhe, Olst en Harderwijk gaan studenten van beide opleidingen gezamenlijk een naschools bewegingsaanbod vormgeven.

Welke doelen streven we in Drielanden met dit project na? We willen het aanbod van bewegingsonderwijs en sport meer op elkaar afstemmen, een sportstimuleringsaanbod op wijkniveau starten, toekomstige leerkrachten scholen in de samenwerking met sportverenigingen en de mogelijkheden van samenwerking tussen mbo- en hbo-studenten verkennen. Hoe ziet het project eruit? Er worden zes kennismakingscursussen in een tak van sport georganiseerd: volleybal, basketbal, korfbal, racketspelen (tennis, badminton en tafeltennis), unihockey en straatvoetbal. Deze cursussen maken onderdeel uit van het brede schoolaanbod, zijn bedoeld voor 9- tot en met 12-jarigen en beslaan zes maal anderhalf uur. Bij de eerste vier sporten wordt samengewerkt met een plaatselijke sportvereniging. De cursus unihockey volgt op een kennismakingsevenement dat door de bewegingsconsulent wordt georganiseerd. De cursus straatvoetbal bereidt voor op het straatvoetbaltoer-

nooi dat onder leiding van de buurtsportwerker in verschillende wijken plaatsvindt. De lessen worden door een Calo-student, een Landstede-student en een sporttrainer gegeven. Welke stappen worden ondernomen? De studenten zoeken contact met het (jeugd)bestuur van de sportvereniging. Ze leggen het project uit, peilen de samenwerkingsbereidheid en vragen of er een trainer voor de cursus beschikbaar is. Van de brede school krijgt de trainer een financiële vergoeding (100 euro). Daarna doorloopt het drietal drie fasen: scholing en voorbereiding (1), verzorgen van de lessen (2), en evaluatie met de sportvereniging (3). In de eerste fase verzamelt de student lichamelijke opvoeding sportspecifieke methodiekteksten uit de wereld van sport en bewegingsonderwijs. Na verspreiding worden ze gelezen, besproken en zo mogelijk met filmbeelden aangevuld. Op grond van deze scholing selecteren ze geschikte bewegingsactiviteiten, stellen een lessenreeks samen, bestellen benodigde materialen en verdelen de lesgeeftaken. Ook kiest de student LO voor een bepaald product dat hij gaat maken en aan de sportvereniging zal overhandigen. Dit kan een handleiding zijn voor een trainer die de lessenreeks op de club gaat geven, leskaarten waarmee kinderen activiteiten kunnen opbouwen of beeldmateriaal van de lessen. In de tweede fase wordt de lessenreeks gegeven. De drie lesgevers wisselen hierbij kennis uit en gebruiken elkaars kwaliteiten. In de derde fase wordt het project geëvalueerd. De lesgevers blikken terug op hun samenwerking. In een bijeenkomst met de sportvereniging wordt het product getoond en overhandigd. De vereniging wordt gevraagd of ze de samenwerking wil voortzetten, wat voor wensen ze hebben en wat ze willen investeren. In een overleg tussen studenten en opleidingen wordt op grond van de ervaringen vooruitgeblikt op het volgende cursusjaar.

TOT SLOT

Hoe raken jeugdigen wegwijs in de bewegingscultuur? Door de aanroep om te bewegen te beantwoorden. Een stuitende basketbal op een pleintje, een bijna omslaande golf aan zee. Leren bewegen gaat vaak niet vanzelf. Er is deskundige begeleiding voor nodig. Als je iets leert gaat het meer leven. Ook een zekere samenhang in deze begeleiding is nodig. Jeugdigen doen dezelfde bewegingsactiviteiten in verschillende verbanden. Ze boeken leerwinst als ze op een aanvullende manier in de verschillende leergemeenschappen bijgestaan worden. Kinderen en jongeren bewegen veel in hun vrije tijd. Leerkrachten zouden zich moeten verdiepen in de activiteiten die ze daar ondernemen. Bewegingsleerkrachten kunnen jeugdigen helpen deze activiteiten te leren. Als ze bewegen heerlijk gaan vinden krijgt hun bestaan meer kleur.

Karel Verweij is als opleidingsdocent van de Calo projectleider op de 'Brede school Drielanden' en lid van de kenniskring van het lectoraat 'Bewegen en gedragsbeïnvloeding' van de Hogeschool Windesheim.

Correspondentie: k.verweij@windesheim.nl